

KÂHYA KADIN 1931

Mahmut Yesari 1895-1945

GENEL BAKIŞ

“Kaleminden kazanan yazar”lar arasında değerlendirebileceğimiz Mahmut Yesari, hayatı boyunca geçimini yazdığı eserlerden kazanmıştır. Bu nedenle edebiyatın çok çeşitli mecralarında kalem oynatmış ve çok sayıda eser kaleme almıştır. Dönemindeki diğer yazarların aksine belirli bir zümre için yazmamış, toplumsal sorunları kendine has bir bakış açısıyla ele almıştır. Bu bakış açısının en dikkate değer ürünü, Türk Edebiyatı Tarihi'nin ilk işçi romanı olan “Çulluk (1927)” adlı eseridir. Bunun yanı sıra çok sayıda eser kaleme almış olan her yazar gibi yer yer tekrara düşmüş, bazı eserlerinde dikkate değer bir estetik seviye yakalayamamıştır. En nihayetinde yazarın en dikkat çekici yönü, yaptığı çok keskin karakter analizleri ve gözlemleridir. Yazar bu gözlem gücünü, sıradan yaşamın, eğlence hayatının bizzat içerisinde geçirdiği, ardından verem hastalığıyla sonlanmış olan yaşam tarzından almıştır.

“Kâhya Kadın” başlıklı piyes, üç perdeden oluşmaktadır. Büyük bir konaktaki ev sahibi-kâhya ilişkisine odaklanarak insanlar arasındaki ilişkilere dair bir mesaj vermeyi amaçlamaktadır. Mahmut Yesari, aynı temayı “Hanife Teyze Hizmetçi Arıyor” gibi diğer birçok tiyatro eserinde de incelemiştir. Bu açıdan eser, yazıldığı dönemin kültürel yapısına ışık tutmaktadır. Aynı zamanda işlediği kültürel tema üzerinden, insanların birbirlerini tanımları üzerine evrensel bir mesaj verme amacı güder.

KİŞİLER

Şayan Çalıştığı konakta otoriter kişiliğiyle öne çıkan kâhya kadındır. Ev sahibi Vicdan'ı dik başlılığı nedeniyle bıktırmıştır. Konaktaki her şey Şayan'dan sorulmaktadır ve diğer hizmetçilerden hiçbiri Şayan'ın sözünden çıkmamaktadır. Bu durum en sonunda ev sahibi Vicdan'ı çileden çıkarır ve bu nedenle Şayan'ı evden göndermeye karar verir.

Vicdan Konağın sahibidir. Büyük kızı İclal ve küçük kızı Nevin'le birlikte yaşamaktadır. Bunun dışında uzun bir süredir Şayan'ı kâhya olarak çalıştırmaktadır. Şayan'ın yanı sıra birkaç farklı hizmetçi ve aşçı da çalışmaktadır. Şayan'ın başta diğer hizmetçiler olmak üzere evdeki herkesin üzerine otorite kurması sonucunda Vicdan daha fazla dayanamayıp onu evden göndermeye karar verir, ancak kısa bir süre sonra bundan büyük bir pişmanlık duyacaktır.

Sıdika Hanım Vicdan'ın büyük halasıdır. Dik başlı Şayan'ın saygı gösterdiği ve boyun eğdiği tek kişidir. Zaman zaman yeğeni Vicdan'ı ziyarete gelir. Bu ziyaretlerden birinde Şayan'ın kovulduğunu öğrenince ondan yana tavır takınacaktır.

Pembe Vicdan'ın uzaktan akrabasıdır. Parazit bir yaşam sürmeye alıştığı için Vicdan'ın evine gelir ve onun zenginliğinden faydalanmaya çalışır. Önceleri Şayan'dan çekindiği için bu amacına ulaşamasa da, Şayan'ın gitmesini fırsat bilip konağa yerleşmiştir.

Müveddet Vicdan'ın küçük kızı Nevin'in piyano öğretmenidir. Sık sık Vicdan'ın konağına gelip kızına piyano dersleri verir. Şayan'ın otoritesinden o da çok şikayetçidir ve hakkında dedikodular çıkarıp Şayan'ı evden göndermek için uğraşmaktadır.

Yan Karakterler

İclal Vicdan'ın büyük kızıdır.

Gülsüm Şayan'ın kız kardeşidir. Aynı konakta aşçı olarak çalışmaktadır ve Şayan'la birlikte o da kovulur.

Haver Konağın Şayan'la birlikte kovulan diğer bir hizmetçisidir.

Nevin Vicdan'ın küçük kızıdır.

Hatice Şayan evden kovulduktan sonra yerine gelen kâhya kadındır.

Şerife Gülsüm Şayan'la birlikte kovulunca onun yerine aşçı olarak çalışmak için iş başvurusunda bulunur.

Seher Gülsüm'ün yerini alan aşçıdır.

Esmâ Haver'in yerine gelen hizmetçidir.

ÖYKÜ

Pembe'nin konağa yaptığı ziyaret Ev sahibi Vicdan'ın uzaktan akrabası Pembe, konağı ziyarete geldiğinde Vicdan ve kızı İclal evde yoktur. Onu karşılayan kişi kâhya kadın Şayan olmuştur. Ancak bu pek de iyi bir karşılama değildir zira Şayan, Pembe'nin dedikodusundan hiç hazzetmemektedir ve bu nedenle de Pembe'yi kapı dışarı etmenin yollarını aramaktadır. Pembe akrabalarını evde bulamayınca daha sonra tekrar uğramak üzere dışarı çıkar, Vicdan ve İclal'e geldiğinin haber verilmesini istemiştir. Ancak Şayan, evin hizmetçisi Haver'e de tembih ederek, Pembe'nin geldiğini ev sahiplerine haber vermemesini söyler.

Kâhya kadın Şayan'ın usandıran otoritesi Vicdan ve İclal eve döndüklerinde onları Şayan karşılar ve Pembe'nin geldiğinden hiç bahsetmez. Vicdan, antika eşya meraklısı bir tiptir. Yine her zamanki gibi eve yeni antika eşyalarla gelmiştir. Getirdiği antika bir tablonun evin en güzel köşesine konulmasını ister. Ancak Şayan buna karşı çıkar. Bu tabloyu hiçbir yere koyamayacağını söylediikten sonra onu alıp evin kuytu bir köşesine koyar. Vicdan, Şayan'ın dik başlı tavırlarından çok şikayetçidir. Şayan evde adeta bir otorite kurmuştur, alışverişten ev düzenine ve misafirlerin yiyecekler yemeklere kadar her şey ondan sorulmaktadır. Eğer aksi bir görüşle karşılaşırsa bunu hiç umursamadan bildiğini okumaktadır. Hem İclal hem de annesi Vicdan, artık bu durumdan bıkmışlardır.

Şayan'ın Müveddet hocaya karşı tavrı Vicdan'ın en küçük kızı Nevin, Müveddet adındaki bir hocadan piyano dersleri almaktadır. Yine ders vermek için konağa gelen Müveddet'i Şayan karşılar. Her zaman ders yaptıkları odaya geçmek ister ancak Şayan, temizlik yaptığı için camları açık bıraktığını ve Müveddet'in üşüebileceğini söyler. Bu duruma itiraz eden Müveddet, Şayan'dan temizliği ertelemesini ister ancak Şayan buna şiddetle karşı çıkar. İkili arasında geçen kısa bir münakaşadan sonra Müveddet gidip Vicdan'ı bulur ve Şayan'ı ona kötüler. Şayan'ın katlanılmaz bir inatçı olduğunu belirterek ondan şikayet eder. Vicdan'ın Şayan'a karşı sabrı artık tükenmektedir.

Vicdan'ın halası Sıdika Hanım için yemek hazırlıkları Sıdika Hanım, Vicdan'ın halası olmasının yanında çok saygıdeğer bir karakterdir. Öyle ki Şayan'ın dik başlılık etmediği ve karşısında saygıyla eğildiği tek kişidir. Bir sonraki akşam Vicdan'ı ziyarete gelecektir ve bu nedenle konakta akşam yemeği hazırlıkları başlar. Vicdan, halası için özel bir takım yemekler yapmak istese de Şayan bu yemekleri beğenmeyip yaptırmayı reddeder. Aşçı Gülsüm de diğer tüm hizmetçiler gibi Şayan'ın otoritesine boyun eğmiştir. Vicdan'ın kızı İclal, istedikleri yemekleri yaptırmak için Şayan'la baş başa kalıp tartışsa da ona isteklerini kabul ettirmeyi başaramaz.

Şayan yanındaki tüm hizmetçilerle birlikte kovulur Daha önce eve uğrayıp geldiğini haber vermiş olan Pembe, kısa bir süre sonra tekrar eve gelir ve Vicdan'ı bulur. Şayan hizmetçilere tembih ettiği için kimse Pembe'nin eve geldiğini Vicdan'a haber vermemiştir. Hizmetçi Haver, Vicdan tarafından azarlanınca asıl sorumlunun Şayan olduğunu söyler. Ancak konaktaki hizmetçiler üzerinde hiçbir otoritesi olmadığını düşünen Vicdan, Haver'i işten kovar. Bunu duyan Şayan kâhya, Vicdan Hanım'ın karşısına çıkarak asıl suçlunun kendisi olduğunu söyler. Eğer evden gönderilmesi gereken biri varsa o da kendisidir. Bunun üzerine Şayan'ın dik başlılığından zaten usanmış olan Vicdan, onu ve kardeşi Gülsüm'ü evden kovar.

Sıdika Hanım Şayan'dan yana tavır alır Şayan evden uzaklaştıktan kısa bir süre sonra Sıdika Hanım evi ziyarete gelir. Evdeki düzenin değiştiğini hemen fark etmiştir. Vicdan ve İclal, büyük bir sevinçle Şayan'ı kovduklarını söylerler. Onun yerine Hatice adında başka bir kâhya ve aşçı Gülsüm yerine de Seher adında yeni bir aşçı almışlardır. Vicdan ve İclal, mutfak masraflarının yarı yarıya indiğini görüp, Şayan'ın hırsızlık yaptığını düşünmeye başlarlar. Bu durumu Sıdika Hanım'a açtıklarında o, Şayan'ı savunarak yapılanın hırsızlık değil ancak haklı bir kazanç olduğunu söyler. Zira Şayan, büyük bir zahmetle ev ihtiyaçlarının en kalitesini alırken, Hatice bulduğu ucuz ve kalitesiz malzemeleri satın

almaktadır. Sıdika Hanım'a göre Şayan yaptığı bu hizmet karşılığında komisyonu hak etmektedir. Dahası Şayan, her ne kadar otoriter de olsa evin düzenini ve yapısını gözetip korumaktadır. Tüm bu nedenlerden ötürü Sıdika Hanım, Şayan'ın evden gönderildiğine üzüldü ve hemen ardından evi terk eder.

Vican ve İclal'in hayal kırıklığı: konakta işler karışır Şayan gideli daha bir hafta olmuştur ancak konaktaki olumsuz değişimler de hemen ardından baş göstermiştir. Şayan, eve gelen misafirleri geri göndermek konusunda sert bir tavra sahipken yeni kâhya Hatice bu konuda çok tecrübesizdir. Bu nedenle konak, yol geçen hanına dönmüştür. Özellikle de Şayan'ın gitmesini fırsat bilen Pembe, eve yerleşmiştir. Dahası yeni aşçı, yemek pişirmeyi bilmemektedir. Oysa Şayan ve Gülsüm çok çeşitli yemekler pişirmeseler de pişirdikleri yemeklerle herkesi hayran bırakmışlardır. Şayan gittikten sonra onun eve almadığı antika eşyalar, odada çürümeye başlamıştır. Bu nedenle Vicdan, Şayan'ın antika eşya kabul etmemekle ne kadar haklı olduğunun farkına varır. Üstelik piyano öğretmeni Müveddet de evin başına bela olmuş ve dedikodularıyla Vicdan'ı bezdirmiştir. En nihayetinde Şayan'ın eksikliği şiddetle hissedilmektedir ve gelen gideni aratmaktadır.

Şayan'ın tekrar konağa dönüşü Yeni kâhyadan ve hizmetçilerden çok şikayetçi olan Vicdan, Şayan'ın değerini anlamıştır. Şayan'ın otoriter kişiliğinin aslında evdeki düzenin sağlayıcısı olduğunun farkına varmıştır. Bu nedenle onu kovduğu için çok pişman olur. Ardından kısa bir süre sonra Şayan'ı ziyaret edip ona yeniden dönmesi için teklifte bulunmaya karar verir. Şayan, kardeşi Gülsüm'le birlikte köy evine taşınmıştır, sıkıcı fakat sakin bir yaşam sürmektedir. Vicdan köy evini bulup Şayan'a tekrar eve dönmesini teklif eder. Şayan bu karara şaşırmıştır. Ancak en nihayetinde çok sert davrandığını kabul Vicdan'dan özür diler. Fakat bunun üzerine Vicdan, Şayan'ın sert davranışlarına ve otoriter kişiliğine çok şey borçlu olduklarını söyleyip, karakterinden asla taviz vermemesini ister. Zira konakta işlerin yolunda gitmesinin tek nedeni Şayan'ın kurduğu otoritedir.

TEMALAR

İnsanı / İnsanları tanıma Piyesin merkezinde yer alan tema, günümüze kadar birçok felsefi/edebi eserin ana temasını oluşturmuş olan "insanları tanıma" fenomenidir. Öyle ki Şayan, ilk başta otoriter bir kişilik olduğu için, Sıdika Hanım hariç çevresindeki herkese kötü bir insan izlenimi vermektedir. Bu nedenle işten kovulur. Ancak olayların gelişmesiyle birlikte asıl kötü olanların Şayan'ı çekemeyenler olduklarını anlarız. Çevresindeki insanları tanımak hususunda başarısız olan ev sahibi Vicdan da bu nedenle büyük bir hayal kırıklığı yaşayarak Şayan'ı tekrar işe alacaktır.

Konak yaşamı Yukarıda belirtilen ana temanın yanında, piyesin ikincil önemdeki teması konak yaşamıdır. Geç Dönem Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi eserlerinde sıkça işlenen bu tema yoluyla, insan ilişkilerine dair evrensel bir mesaj verilmiştir. Nitekim bu mesajın oluşumunu sağlayan olay örgüsü, konağın sahibi Vican hanım ile kâhyası Şayan arasındaki ilişkiden hareketle gelişmektedir. En nihayetinde konak yaşamı ve ilişki biçimlerine dair gerçekçi bir bakış açısıyla karşılaşıyoruz.

KARAKTER ANALİZİ

Şayan (Dikbaşlı)

Karakter Kâhya kadın Şayan, ev sahibi başta olmak üzere kimsenin sözünü dinlemeyen ve herkesin üzerinde otorite kurmaya çalışan dikbaşlı bir karakterdir.

Aktivite Kâhyalığını yaptığı konağın tüm işleriyle meşgul olmaktadır. Evdeki diğer hizmetçilere söz geçirip kendi istediğini yaptırır. Dahası ev sahibiyile bir otorite yarışına girmiştir.

ÖRNEK ANILAR

Dikbaşlı Ev sahibi Vicdan kendisi için getirilen antika tablolarından birini eve asmak ister. Bunun için Şayan'a emir verdiğinde dikbaşlı tavrından ödün vermeyen Şayan bu emri önemsememiştir. "Şayan Kalfa! (Şayan hiç duymamış gibi çıkmıştır) Bu kadın insanı çıldırtacak! (giren İclal'e) Kalfa hanımın marifetini biliyor musun? Bedestenli Hürrem efendinin gönderdiği çerçeveyi benim odama götürmüş bırakmış... Buraya getir dedim, elimi bile sürmem! Dedi."

Vicdan (Sabırlı)

Karakter Konağın sahibi olan Vicdan, sabırlı bir kişilik yapısına sahiptir. Nitekim çok uzun yıllardan beri Şayan'ın dikbaşlılığına ve otorite kurma arzusuna karşın sabrını korumuş ve onunla çalışmaya devam etmiştir. Ancak Şayan'ın tavırları Vicdan gibi sabırlı bir kadını bile çileden çıkaracaktır.

Aktivite Antika meraklı olan Vicdan, eve sürekli bir şekilde antika eşyalar getirmektedir. Bunun dışında herhangi bir işte çalışmadığından zamanının çoğunu dışarıda gezinerek geçirmektedir. Diğer yandan dikbaşlı Şayan'la uğraşmakta, onu yola getirmeye çalışmaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Sabırlı Yıllardır sabırlı bir şekilde Şayan'ın değişmesini bekleyen Vicdan, en sonunda bir sinir patlaması geçirir. "Bu böyle devam edemez... Bir sabret, iki sabret, haddin tahammülün de bir derecesi vardır. Size inattır... Bir masa üzerinde haddin varsa bir kitabı, bir gazeteyi açık bırak... Hemen çeker kapatır... Okuduğumuz yeri, sayfayı buluncaya kadar başımıza ne hâl gelir."

Sıdika Hanım (İnsan sarrafı)

Karakter Vicdan'ın halası olan Sıdika Hanım, diğer insanların karakterlerini ve iç yüzlerini çok iyi anlayabilen, insan sarrafı olarak nitelendirebileceğimiz bir karakterdir. Öyle ki Şayan'a karşı herkes tavır almışken o, kâhya kadın Şayan'ın iyi ve dürüst bir insan olduğunu anlamıştır. Vicdan'ın Şayan'ı tekrar eve çağırmasındaki temel etken Sıdika Hanım'dır.

Aktivite Ara sıra yeğeni Vicdan'ın evini ziyaret etmektedir. Bu ziyaretler sırasında Vicdan'a öğütler verir ve ona tecrübeleriyle göz kulak olur.

ÖRNEK ANILAR

İnsan sarrafı Sıdika Hanım'ın yaptığı ziyaretlerden birinde Vicdan ona Şayan'dan bahseder. Şayan'ı işten kovmuştur. Kâhya kadının herkese karşı sert olmasına karşın Sıdika Hanım'a karşı yumuşak başlı olmasının nedenini sorar. Sıdika Hanım verdiği yanıtta, insanların gerçek yüzlerini tanıyabilme yeteneğine gönderme yapar. "Evet, onun bana gösterdiği hürmet ve samimiyet; ihtimal benim de ona ettiğim hüsnü muamelenin neticesidir... İhtimal ki, sizin göremediğiniz meziyetlerini benim keşfetmekliğimdendir... Ben, dünyada daima müsamaha ve hüsnü niyetle hareket etmeyi severim. İnsanları tam bir vuzuhla görüp anlayabilmek için en doğru ve en yakın yol budur."

Pembe (Dedikoducu)

Karakter Vicdan'ın uzaktan akrabası olan Pembe, dedikoducu bir karakterdir. Evden eve dolaşarak diğer insanların dedikodusunu yapar. Bu özelliği nedeniyle Şayan onu eve almak istememektedir.

Aktivite Bedava yaşamının derdine düşmüş olan Pembe, akrabalarını ziyaret ederek onların zenginliğinden faydalanmakla meşguldür. Bu sırada sürekli bir şekilde başkalarının dedikodusunu yapar.

ÖRNEK ANILAR

Dedikoducu Şayan, Pembe'nin konağa girmesini istememektedir zira onun dedikoducu bir tip olduğunu bilmektedir. "Yılın on iki ayı dolaşarak durur. Kolunda bir sepet yumurta, boynuna iki dizi elma takar, çat kapı düşer... Bir kere postu serdi mi, alimallah en aşağı bir hafta oturur. Gevezeliği, dedikoduculuğu da ayrı..."

Müveddet (Geveze)

Karakter Vicdan'ın küçük kızı Nevin'in piyano öğretmeni olan Müveddet, geveze bir tip olduğu için üzerine vazife olmayan her işe karışmaktadır.

Aktivite Konağa piyano dersleri vermek için gelir. Ancak aynı zamanda konağın iç işlerine de karışarak etrafındakilere öğütler verir.

ÖRNEK ANILAR

Geveze Şayan kovulduktan sonra Müveddet büyük bir sevinç duyarak ev sahiplerini aldıkları karardan ötürü tebrik eder. Ancak çok konuşup ev sahibinin canını sıkmıştır. "Aman bırak şu gevezeyi... Üzerine vazife olan, olmayan her şeye karışıyor. Şayan kalfayı kovduğumuz için beni tebrik etti. Sanki onun nasihatine ihtiyacımız varmış gibi."